

Välfärd hos djur

Definitionen av och kriterierna för ”välfärd hos djur” diskuteras i de artiklar jag läst. Olika aspekter tas upp beroende på olika sätt att se på världen och vad som är viktigt. Det finns en viss vetenskaplig oenighet angående vad som bör vägas in för att korrekt kunna mäta djurs välfärd.

Stamp Dawkins (2013) menar att hur vi löser komplexiteten i att mäta djurs välfärd också kan vara en viktig ingång för hur biologin ska se på fitness-höjande mekanismer inom många andra områden. Han sneglar också på hur människor bedömer sin välfärd och konstaterar att dålig välfärd för människor beror på en rad omständigheter. Man kan gissa att han menar att det bör gälla för djur också.

Här följer de kriterier som diskuteras:

Fysisk hälsa & livslängd

Länge var fysisk hälsa den mätmetod man använde för att bedöma djurs välfärd. Lund (2004) påpekar att fysisk hälsa inte automatiskt innebär hög välfärd för individen.

Man kan ta som exempel en höna som lever i en nätbur. Hon är inte sjuk men hon kan inte ha någon social samvaro med andra hönor, hon kan inte sandbada, hon kan inte känna solen i ansiktet och inte springa. Livskvaliteten kanske inte är så hög trots att hon inte är fysiskt sjuk. Likadant är det för sugor som är instängda i så små burar att de inte kan vända sig eller klia sig.

När det gäller livslängd är det inte ett helt rättvisande mått eftersom djur i naturen kan dö i förtid pga att de tagits som byte men har kanske tills dess levt ett bra liv. Djur som hålls i fångenskap har avlats fram för sina egenskaper och då kan vi även ha påverkat livslängd.

Naturligt beteende, föda anpassad till djurets fysiologi samt omgivning som liknar den som är naturlig för arten

Bracke & Hopster (2005) definierar naturligt beteende: ”Beteende djur har en tendens att utöva under naturliga omständigheter därför att dessa beteenden är angenäma och därför att de främja biologisk funktion. Det inkluderar beteenden som att födosök, grooming, utforskning och lek. Det exkluderar negativt motiverade beteenden såsom reaktioner på rädsla och abnormala beteenden”.

Dock är denna definition inte heller gemensam. Det är inte alla som exkluderar negativt motiverade beteenden. Om man inte gör det kan alltså måttet

innebära att djur även i fångenskap ska utsättas för negativa situationer (eftersom de finns i naturen). Det kan också innebära att alla naturligt levande djur alltid är välmående, vilket ju inte är sant (parasiter, köld, predatorer, sjukdomar osv.). Därför är det viktigt att även meningen av denna definition klarläggs.

Det finns också en hel del ”onaturliga” saker som ändå kan upplevas som positiva, t ex, värme och artificiellt ljus, regelbunden näringsrik mat, att inte utsättas för predatorer osv. Som Stamp Dawkins (2013) yttrycker det: ”Som ensamt kriterium är graden av onaturlighet i våra liv en otillräcklig guide för att förstå välfärd. Vi behöver andra kriterier som kompletterar.”

En aspekt som bör tas hänsyn till är hur våra produktionsdjur har ändrats genom avel. Ett naturligt beteende för en vildfångad individ är kanske inte detsamma som för en individ som tagits fram genom många generationer inriktad avel. En framavlad individ kanske inte heller skulle uppleva ett liv i frihet som ”naturligt”.

Affektiva tillstånd

Många menar att affektiva tillstånd kan vara bra mått för välfärd, dvs känslor som välbehag, smärta, lidande, stress, välbehag, lycka eller hunger och törst (Manning & Dawkins, 2012; Lund, 2004; Fraser, 2008).

Problemet är att man hittills inte hittat några diversifierade mätmetoder (mer än för stresshormoner) och inte heller vet riktigt hur man ska utvärdera eller använda de värden man får.

Fråga djuret - djurcentrerad, värdebaserad ingångsvinkel

Enligt Manning & Dawkins (2012) har de subjektiva aspekterna inte studerats vetenskapligt under förra århundradet pga att det var svårare att studera än exempelvis psykologi och beteende. Men kunskapen om djurens motivation och val är viktig för att man ska kunna förbättra deras välfärd.

Bracke & Hopster (2005) hänvisat till holländska policier om djurs välfärd där det står att djur behöver positiva upplevelser, inte bara minimerat lidande. ”Djurs välfärd är livskvaliteten så som den upplevs av djuren”. Vidare står det där att djur inte bara har fysiologiska behov. Bracke & Hopster beskriver också hur djur jämför verkligheten med det de vill ha och förklarar att om det inte stämmer aktiveras beteendemässiga eller fysiologiska reaktioner som i värsta fall kan leda till sjukdomar.

De menar också att det är förhållandevis lätt att mäta djurets motivation genom att se vilken mängd

arbete de är villiga att utföra för att få det de vill ha.

Även Stamp Dawkins (2013) anser att man bör lägga stor vikt vid djurets eget val. Han säger att just denna faktor - att djuret bedömer sin egen hälsa - kan vara den förenande ramen för att länka ihop de olika ingående kriterierna för mätning av välfärd. Stamp Dawkins förklarar att djurets *upplevelse* av en situation som negativ kan ha samma konsekvens för djuret som om det verkligen var negativt. Men han säger också att det finns risk för att ett djur väljer något som är ofördelaktigt om den befinner sig i en onaturlig miljö, eftersom de inte har erfarenheten av och inte är anpassade för dessa nya val. Därför anser han inte att man kan gå enbart efter djurets eget val.

Man kan också tänka sig att det finns val som upplevs som positiva för djuret men som i längden inte hade varit bra (t ex att äta väldigt energirik mat).

Etik

När vi studerar välfärd för djur kommer vi också in på den etiska aspekten som nämns av Lund (2004), Stamp Dawkins (2013) och Fraser (2008). Fraser frågar sig om vi har rätt att dominera djurvärlden och om vi har rätt att utnyttja dem för att tjäna pengar.

Han hänvisar till den australienska filosofen Peter Singer som menade att ”Det kan inte finnas något moraliskt berättigande för att en smärta (eller välbehag) som ett djur känner skulle vara mindre viktigt än samma grad av smärta (eller välbehag) som en människa känner.”

Lund (2004) frågar sig om det är moraliskt försvarbart att döda djur och vilka i vår värld som kan anses ha moralisk status. Hon tycker att det fattas en samsyn kring människans skyldigheter mot djur.

En fråga som uppstår i samband med vad som är moraliskt försvarbart är om djurs upplevelser av lidande är detsamma som människors, dvs om det är en medveten upplevelse (Stamp Dawkins, 2013). Stamp Dawkins menar att lidande inte uppstår utan medveten upplevelse.

KONKLUSION

Manning & Dawkins (2012) sammanfattar debatten ganska bra tycker jag. De säger: ”Att fråga 1. om djur är friska och 2. har vad de vill ha, kan inkludera många av de andra definitionerna om välfärd, såsom om djuret kan utföra sina naturliga beteenden, om det är stressat och hur vi ska tolka ovanligt eller onormalt beteende.”

Bracke & Hopster (2005) nämner i sin text det holländska departementets förslag om fem friheter som också är en intressant värdering: 1. Från törst, hunger och undernäring. 2. Från obehag genom att ge dem en omgivning som passar deras art. 3. Från smärta, skador och sjukdom. 4. Från rädsla och stress. 5. Att utföra sina naturliga beteenden.

Konklusionen är att definitionen välfärd bör rymma flera olika aspekter. Att enbart välja ut en av de som nämnts ovan är inte tillräcklig. De olika aspekterna överlappar varandra till viss del men ingen av dem är tillräcklig ensam.

KÄLLOR

Lund, Vonne. Natural living - a precondition for animal welfare in organic farming. 2004.

Bracke, M.B.M och Hopster, H. Assessing the importance of natural behavior for animal welfare. 2005.

Fraser, David. Understanding animal welfare. 2008.

Stamp Dawkins, Marian. Evolution and Animal Welfare. 2013.

Manning, Aubrey och Stamp Dawkins, Marian. An introduction to animal behaviour. 2012.

/ Carita Johansson